

TV trojček

Trije novi celovečerni filmi TV Slovenija

Tina Bernik

Pred koncem leta 2010 so na male zaslone prišli kar trije novi slovenski celovečerni filmi v (ko)produkciji TV Slovenija – *Pisma iz Egipta*, *Črni bratje* in *Marko skače*. Emancipirana drama *Pisma iz Egipta* si je za izhodišče izbrala usodo aleksandrink, prek katerih je avtorica Polona Sepe želela opozoriti na neenakost žensk v sodobni družbi. Zgodovinski mladinski film *Črni bratje* Tuga Štiglica, ki sloni na pripovedi Franceta Bevka oziroma pretresljivi usodi uporniških goriških fantov, opozarja na spregledane slovenske domoljube, komedija *Marko skače* Borisa Jurjaševiča pa je TV-gledalce sprostila z lahkotnejšo vsebino o birokratskih zapletih filozofskega peka piškotov, ki s svojo usodo opozarja tudi na usodo izbrisanih.

Pisma iz Egipta

Črni bratje

Marko skače

Pisma iz Egipta

Film je režirala avtorica scenarija, Polona Sepe, njen scenarij pa je že leta 2007 opazil EuroWistdom, s katerim Evropska komisija za znanost in tehnologijo nagraduje teme, ki obravnavajo znanstvene vsebine in problematiko žensk v znanosti. Ali je kot ženska imela težave v svetu znanosti slovenska znanstvenica Jana Kolar, ki je formulo za ohranjanje črnila, s katero je navdihnila scenarij, iznašla tudi v resnici, ostaja vprašanje, dejstvo pa je, da ima kot ženska, ki poskuša najti ravnotežje med kariero in družino, velike težave protagonistka Irena (Aleksandra Balmazović). Kot tridesetinekajletna magistra kemije ima več problemov: prvi je skrb za hčerko Lizo (Maša Bizjak) in reševanje zakonske krize z možem Damjanom (Sebastijan Cavazza), drugi krpanje odnosa z mamo Ano (Draga Potočnjak) in reševanje črnila na babičnih pismih iz Egipta, tretji pa delo ženske v moškem svetu znanosti.

Polona Sepe si je za osrednji motiv zgodbe o današnji vlogi žensk izbrala bolečo usodo aleksandrink, Slovenk iz Goriške, ki so se od druge polovice 19. stoletja do konca druge svetovne vojne kot dojljice in služkinje zaposlovale v Egiptu. Sepetova se v filmu sprašuje predvsem o njihovem življenju po Egiptu. Nekatere so tam ostale do upokojitve, medtem ko so se druge vrnila že prej, večina pa je doma namesto toplega sprejema – tako kot Irenina babica – doživela hladen tuš. Okolica jih ob vrnitvi namreč ni sprejela kot ženske, ki so žrtvovale mladost, da bi omogočile lažje življenje družini, ampak kot ženske, ki naj bi v Egiptu poleg dojenja prodajale tudi svoje telo. S *Pismi iz Egipta* kaže Sepetova na aktualno neenakost spolov z ovirami, ki jih ima protagonistka pri pridobivanju sredstev za znanstveni projekt, ki bi pomembno vplival na ohranjanje starih dokumentov, predvsem pa s težavami, s katerimi se Irena spopada v zasebnosti. Predvsem kot ženo in mamo, ne pa tudi kot znanstvenico jo dojema njen mož Damjan, fizik, ki ga delno kastrira ženin uspeh v službi, stereotipno pa vlogo ženske dojemajo tudi njena mati Ana in prijateljice.

Res smo še daleč od enakosti v družbi, vprašanje pa je, ali lahko pozdravimo način podajanja sporočila, saj je potencirano do mere, ki ji gledalec težko verjame, še težje pa se ob njem identificira z liki. Aleksandra Balmazović skuša kot Irena sporočiti o neenakosti spolov posredovati na vsakem koraku in z vsemi besedami, ki jih premore, zato pa gledalcem kot v stereotipne predstave o vlogi ženske ujeta znanstvenica izkazuje bistveno premalo čustev, medtem ko gledalec od Sebastijana Cavazze ne dobi ne enega ne drugega. Irena hoče enakopravnost, zakon, ljubezen, mir, pogovor, čas, uspeh, vendar pa si vsaka ženska, ki jo gleda na malem zaslonu, najverjetneje želi predvsem tega, da ne bila takšna kot Irena. Še najbolj jasno je, kaj hoče v *Pismih iz Egipta* Draga Potočnjak kot Ana, ki bolj kot besedam daje prostor čustvom, a ker je v tem filmu pri vseh nečesa preveč ali premalo, je pri njej tako ob histeričnem sklepnem konfliktu, v katerem ženski del zasedbe doživi katarzično očiščenje, gledalec pa o učinkovitosti filmskega sporočila, preveč tudi teh.

Črni bratje

Da bi razumeli mladinski film *Črni bratje* je treba osvetliti dogajanje, ki se je leta 1930, v času, ko je bila slovenska Primorska pod fašistično oblastjo, odvijalo v Gorici, ter resnično delovanje uporniških Črnih bratov. To je bil čas, ko je bil slovenski jezik prepovedan, Slovenci pa so v očeh Italijanov nastopali kot drugorazredni narod. Slovenščina je izginila iz uradov, šol, z ulic, iz gostiln in tiska, italijanščina pa je svoje lovke stegnila tudi do zemljepisnih in celo osebnih imen. Vodji Črnih bratov, Zorko Rejec in Mirko Brezavšček, sta organizacijo, v kateri so delovali od 13 do 18 let stari dijaki goriške gimnazije, ustanovila kot odgovor na opresijo Italije in njeno politiko sistematičnega izkoreninjanja slovenske identitete. Združba je ime dobila po revolucionarnih domoljubih karbonarjih, italijanskih in liberalnih nacionalistih, ki so se v 19. stoletju uprli Avstriji, in, čeprav je obstajala le skromne tri mesece, s protestnimi in z narodnozavednimi akcijami pomembno vplivala na samozavest primorskih Slovencev. Črni bratje so akcije, med katere so sodili širjenje slovenskih knjig, izdelovanje in razdeljevanje letakov s protifašistično in z narodnoosvobodilno vsebino pa tudi zbiranje orožja in razstreljevanje različnih italijanskih simbolov, izvajali od septembra do decembra 1930. Odkritju članov združbe so sledile aretacije, tem pa fizično mučenje, ki se je končalo s smrtjo najmlaj-

šega med njimi, ustanovitelja organizacije Mirka Brezavščka, medtem ko je preostale člane Črnih bratov italijanska oblast, ki se je zaradi smrti fanta zbala reakcije svetovne javnosti, omejila s sankcijami, ki jim naslednji dve leti in več niso dovoljevale normalnega življenja.

Avtorji so v ospredje filmske pripovedi postavili trimesečno delovanje združbe, njeno odkritje, ukrepe Italijanov zoper njih in njihovo upornost, ki so jo izkazovali tako s tajnimi akcijami kot z odkritim zavračanjem italijanske besede v javnosti.

Bežno so opozoril na dolgoročnejši rezultat njihovega delovanja, s katerim so znova prebudili slovensko besedo in duh in ga je Štiglic v filmu ponazoril s petjem slovenske pesmi na pogrebu umrlega Jerka (Dominik Vodopivec), ki v filmu predstavlja Mirka Brezavščka.

TV Slovenija se je filma, ki ga je snemala v Vipavi, obeh Goricah, Solkanu, Mostu na Soči in drugih primorskih krajih (ter v Ljubljani), lotila velikopotezno. V njem je nastopilo okoli 500 stativov, medtem ko so 55 igralcem pripadle vidnejše vloge, vendar pa ustvarjalcem filma kljub številu igralcev, scenografiji in kostumografiji ni uspelo ustvariti filma, ki bi velikopotezno tudi deloval, saj zlasti v prvih dveh tretjinah bolj kot na zgodovinsko dramo spominja na razvlečeni prvi del nadaljevanke, ki se bo v pravo dramo šele razvila. Ker je večji del vlog pripadel mlajšim igralcem, mladinski film – ki ima nekoliko nelogično oznako primernosti za starejše od 15 let – z igralskega vidika ni najbolj prepričljiv. Igralci, poleg nestvarnega literarnega jezika, namreč delujejo vse preveč statično, okorno in nerealistično, zgled pa jim s pretirano odrskostjo niso niti igralci starejše generacije. Slaba stran filma, ki mu bo jeseni sledila še tridelna nadaljevanka, je tudi maska, ki v zadnji tretjini filma na (mučenih) fantih bolj kot tragično deluje komično, vendar pa gre pohvaliti vsaj vložek, ki ga je TV Slovenija namenila scenografiji (Dušan Milavec) in zlasti kostumografiji (Meta Sever), s katerima je Primorsko vrnila v 30. leta prejšnjega stoletja.

Marko skače

Da bi TV Slovenija gledalce v decembru tudi razvedrila, je tik pred novim letom poskrbela še za komedijo *Marko skače*, ki so jo kot scenaristi spisali Janja Vidmar, Dijana Martinc in režiser filma Boriš Jurjaševič. Aljoša Ternovšek v vlogi simpatičnega filozofa Marka peče piškote, v vmesnem času pa vozi taksi. In prav taksi zgodbo požene v tek. Ko na avto pade neuspešni samomorilec, Marko namreč ugotovi, da mu je poteklo vozniško dovoljenje. Ko ga hoče podaljšati na upravni enoti, pa spozna tudi to, da mu je potekel obstoj. Kot namreč z računalniškega monitorja razbere tajnica, Marko za sistem ne obstaja, če te ni v sistemu, pa te ni niti v življenju. Sistem je namreč za birokrate – kakršna sta na upravni enoti direktor (Bojan Emeršič) in njegova tajnica (Pia Zemljič), ki, stereotipom primerno, poleg poslovnega sodelovanja uživata tudi v zasebnem druženju na pisalni mizi pisarne – enak veri, računalnik pa preroku, ki to vero razglaša.

Marko se kot človek pri tridesetih svojega obstoja dobro zaveda, čeprav se pusti voditi motu, da filozof do prave misli pride šele po petdesetem, a ker za upravno enoto ni dovolj ne njegovo samozavedanje ne rojstni list, je poleg filozofije potreben aktivnejši ukrep. V Markovem primeru upor, ki ga pospremi s stavkom »Ali človek mora znoret, da se kaj premakne,« in nadaljuje

z dejanjem, v katerem direktorja upravne enote s plastično pištolo zveče na streho, strah pred pištolo pa direktorja še s strehe, s katere za sabo potegne tudi Marka. Dobra stran padca je, da ga oba preživita, še bolj pa, da Marko začne spet obstajati, a pristane v psihiatrični bolnišnici. Čeprav Marko ne potrebuje strokovnega bistrenja glave, ki ga šef (Vlado Novak) ob pomoči hčerke, filantropske psihologinje Nade (Iva Krajnc), izvaja s pinkponk terapijo in skupinskimi seansami kluba samomorilcev, pa bivanje na psihiatričnem oddelku

blagodejno vliva nanj, saj se lahko samo-uresniči šele v svetu »nenormalnih«. Če je prej njegove piškote jedel le upokojeni, a živahni oče (Radko Polič), ki hormone sprošča s plesnimi študentkami v tretjem življenjskem obdobju, Marko s svojimi filozofskimi pekarskimi mojstroviniami po novem navdušuje celotno psihiatrično bolnišnico, zlasti pa psihologinjo ...

Marko skače je preprosta in nepretenciozna komedija, ki ji zato ne gre zameriti niti manjših lapsusov; pozitiven film, ki sporoča, da za vsakim dežjem posije sonce, in komedija (igralskih) značajev. Med njimi velja poleg omenjenih izpostaviti še Petra Musevskega, Daria Vargo, Zvezdano Mlakar in Braneta Grubarja, ki so upodobili člane ekscentričnega kluba samomorilcev ter stranske like, zlasti Borisa Kobala v vlogi policijskega narednika, ki je z duhovito igro in dialogom izvedel eno od najzabavnejših, čeprav najkrajših scen filma. Kaj to, da največ zabave izzove stranski lik v popolnoma stranski sceni, pove o komicnosti celotnega filma, je sicer pomenljivo, vendar pa se zdi, da se *Marko skače* ne jemlje resno niti kot komedija niti kot črna komedija niti kot drama, a vseeno dovolj, da najde čas za drobno politično konotacijo, s katero opozori na usodo izbrisanih.

Avtorji posameznih fotografij so: Žiga Gašperin (*Pisma iz Egipta*), Stane Sršen (*Črni bratje*), Marko Vavpotič (*Marko skače*).

